

Prioritering og avhendig under press
-Erfaringer fra asbestsanering og masseavhending

Maryon Østhus, stedansvarlig Arquebus krigshistoriske museum

Grethe Paulsen Vie, avdelingsleder samling og forskning

Haugalandmuseet

Haugalandmuseet

- Regionmuseum for Nord-Rogaland, kunst- og kulturhistorie
- Nøkkeltall:
 - Gjenstander: 77 165
 - Fotografi: 681 600
 - Kunstverk: 3026
 - Arkiv: 200 hyllemeter
 - Ansatte: 18

Vurdering av samlingene

- Haugalandmuseet har utgitt metoden Vurdering av kunst- og kulturhistoriske samlinger.
- Størst inspirasjon ble hentet fra den australske metoden Significance 2.0 (2009) og den nederlandske metoden Assessing Museum Collections – Collection valuation in six steps (2014)

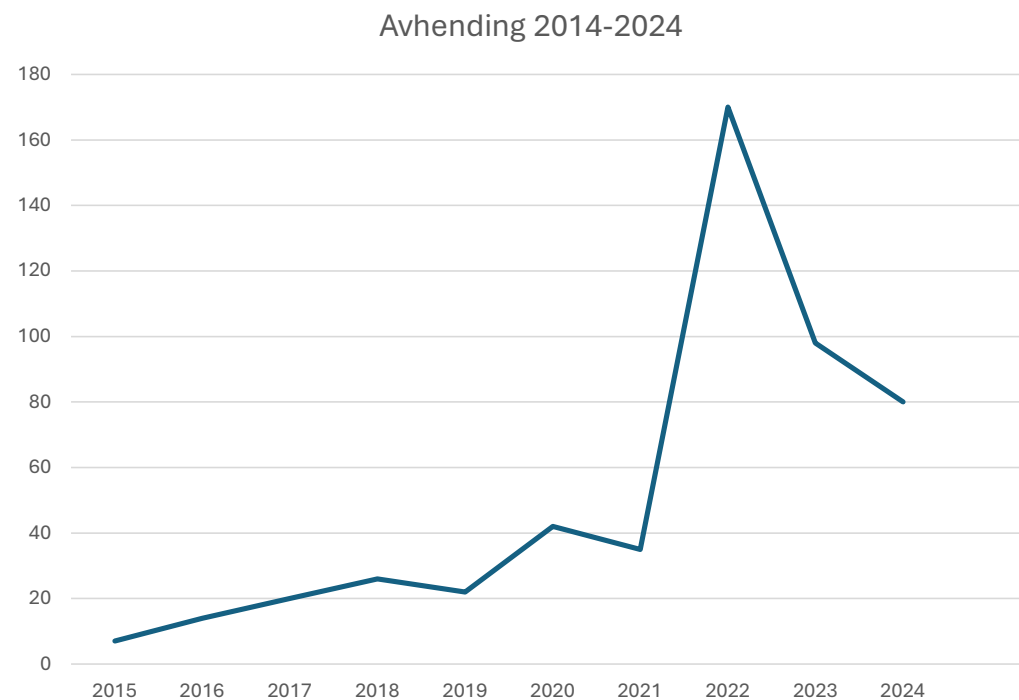

- Vi har vurdert 60 delsamlinger, innenfor fiskeri, landbruk og interiør
- Eksempler på delsamlinger er kjerrer, ploger, potetopptakere, slåmaskiner, sleder, garn, håv, harpun, fotoapparat og orgel
- I hver rapport er det satt opp ulike tiltak:
 - innlemming i samling
 - avhending
 - bedre magasinplassering
 - konservering.

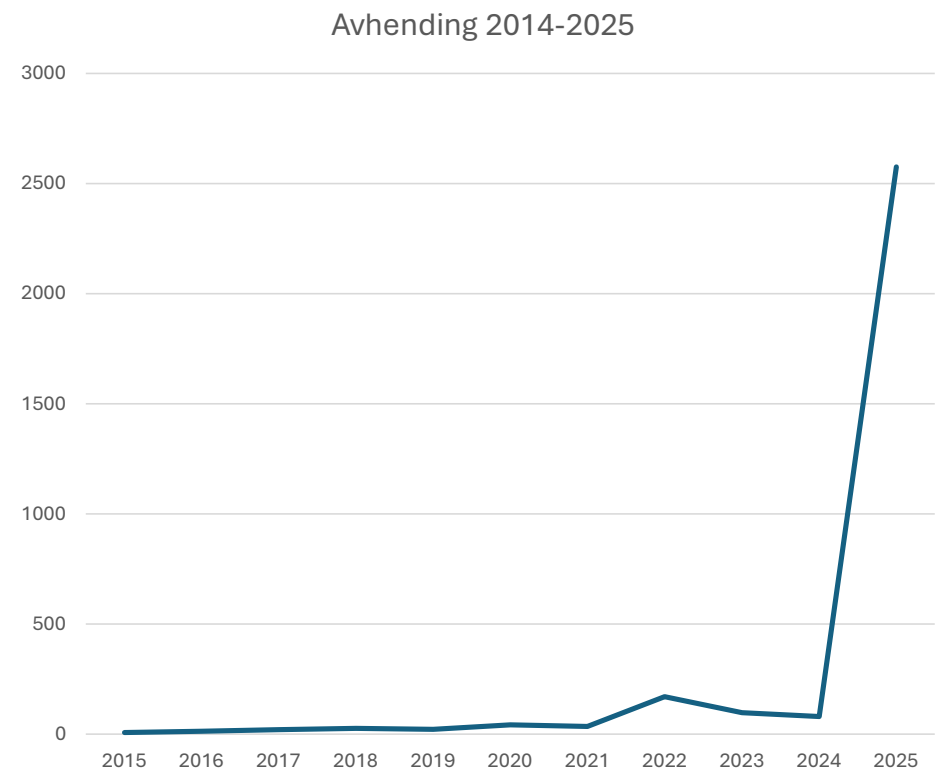
Avhending

- I perioden 2014 – 2024 resulterte disse vurderingene i 519 avhendede objekter.
- Det gikk seint og vi var forsiktige.

- Vendingen kom i 2025. Det var avdekket asbeststøv i to museer:

- Karmsund folkemuseum, med asbest i bygningen.
- Arquebus krigshistoriske museum, med asbest i samlingen

Asbestsanering på Karmsund folkemuseum

- Vi kommuniserte med asbestfirmaet gjennom bilder
- Mesteparten av samlingene var katalogisert, og skulle saneres og bevares
- Men – sanering er kostbart, og avhending/destruksjon ble en del av prosessen
- Vi fikk god bruk for vurderinger vi har gjort av delsamlinger

Fiskeriutstillingen på Karmsund folkemuseum, nå sanert og demontert. Gjenstandene er flyttet til et magasin der vi har hatt revisjon og fotografering.

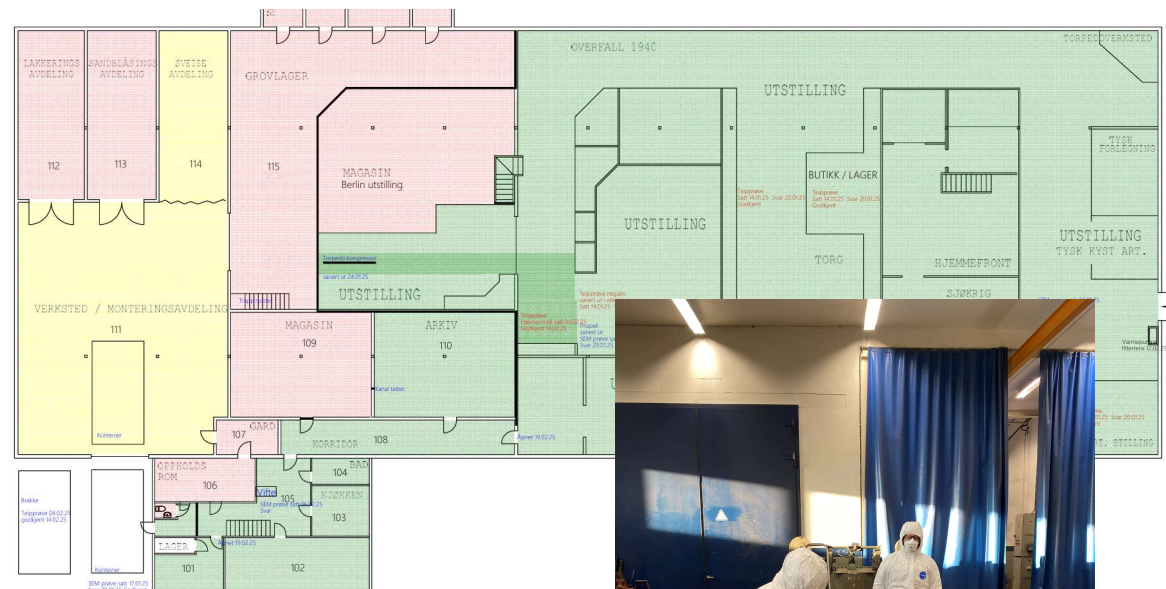

Høyslede, MHB.02463, innkommet til museet i 1935. dette er eksempel på kommunikasjon med firmaet som utførte asbestsaneringen.

Betegnelse	Presisert betegnelse	Lokalisering	Museumsnummer	Rad i oversiktskjema	Revisjon	Innlemmes i samlingen - katalogiseres	Bedre pakking/magasinplasse ring	Flyttes til annet magasin	Konserveres	Publiseres på DiMu	Avhendes	Tiltak gjennomført (dato, sign.)
Plog	Grindplog	Kjellermagasin	MHB.02428	25	x		x					Avhendet 19.01.2026
Plog	Hyppeplog	Lillesund	MHB.02574	26							x	
Plog	Hyppeplog	Nordmagasin	MHB.02581	27	x		x					
Plog	Hyppeplog	Lillesund	MHB.02711	28							x	
Plog	Grindplog	Kjellermagasin	MHB.02712	29	x		x					
Ard	Krokard	Kjellermagasin	MHB.02714	30	x		x					
Plog	Grindplog	Kjellermagasin	MHB.02715	31	x		x					Avhendet 19.01.2026
Plog	Hyppeplog	Kjellermagasin	MHB.02812	32	x		x					Avhendet 27.01.2026
Plog	Grindplog	Kjellermagasin	MHB.03022	33	x		x					
Plog	Plogskjær	Kjellermagasin	MHB.03265									Avhendet 19.01.2026
Plog	Grindplog	Utstilt	MHB.03321	34	x							
Ard	Krokard	Kjellermagasin	MHB.03490	35	x		x					

Asbest-sanering på Arquebus Krigshistorisk Museum

- Enkeltojekt i utstillingen ble sanert først + deler av utstillingsrommet.
- Deretter: prøver og friskmelding så man kunne åpne for publikum igjen.
- Så startet den kompliserte delen; magasinene og lagerrommene våre. Alt uregistrert.
- Eksempler: rekker med jerrykanner, en mengde hjelmer.

Kartlegging og planlegging

- Vi la en plan for masseavhending og destruksjon, slik *Retningslinjer for avhending* åpner opp for:
 - Mengden, tilstanden eller risikoaspektet avgjør om en har mulighet til å dokumentere hver enkelt del.*
- I vårt tilfelle utgjorde samlingen en stor risiko, vi hadde tatt en MENGDE asbestprøver. Det meste viste seg å være dekket av asbest-støv, og noen få gjenstander bestod også av asbest-deler

Dokumentasjon

- Alle paller, pallekasser eller enkeltgjenstander fikk et midlertidig nummer.
- Der vi valgte å starte asbestsaneringen, var mengden asbeststøv så stor at det ikke var forsvarlig å kartlegge I forkant.
- Vi tok i bruk foto-kommunikasjon med saneringsfirmaet.

Destruksjon

Museet må vurdere kor store ressursar som skal leggjast ned i dokumentasjon av materiale som ein er rimeleg sikker på skal destruerast. Dette gjeld særleg dersom det er tale om grupper eller mengder av gjenstandar som er i så dårleg stand at destruksjon er einaste fornuftige konklusjon

(Retningslinjer for avhending)

Mus. nr	Betegnelse	Presisert betegnelse	Plassering	Nummerert	Foto-nr/Foto	Aksesjon	Bruk	Tilstand /helhet	Opplysninger om objektet	Vurdering	Tiltak g
Kolonne1	Kolonne16	Kolonne15	Kolonne2	Kolonne3	Kolonne7	Kolonne8	Kolonne9	Kolonne10	Kolonne11	Kolonne13	Kolonne
	Kompressor	Kompressor til Torpedo	Utstilling					God tilstand. Er asbest-sanert, pakninger og rør fjernet		Innlemmes?	Sanert f
	Båt					kjent			Håvardsholm		Sanert
	Båt					kjent			Bukken		Sanert
	Båt					ikke-kjent			Ukjent		Sanert
	Lyskaster		Verksted					Asbestpakning ikke hel. Lyskasteren er pakket inn, asbest må fjernes	Canadisk-produsert		
	Amerikanske hjelmer		Magasin loft		003.		Brukt i forsvaret	God tilstand			

Proessen punkt for punkt

Kartlegging - prøvetaking

Planlegging med sanerings-firma, viktig med planskisser/kart og god kommunikasjon

Rydde tid til prosjektet i hverdagen

Ta avgjørelser basert på info i museet, kunnskap om samlingene, samt samarbeid med frivillige som bygget opp museet.

Tre kategorier; destruer, avvent og behold (sanere)

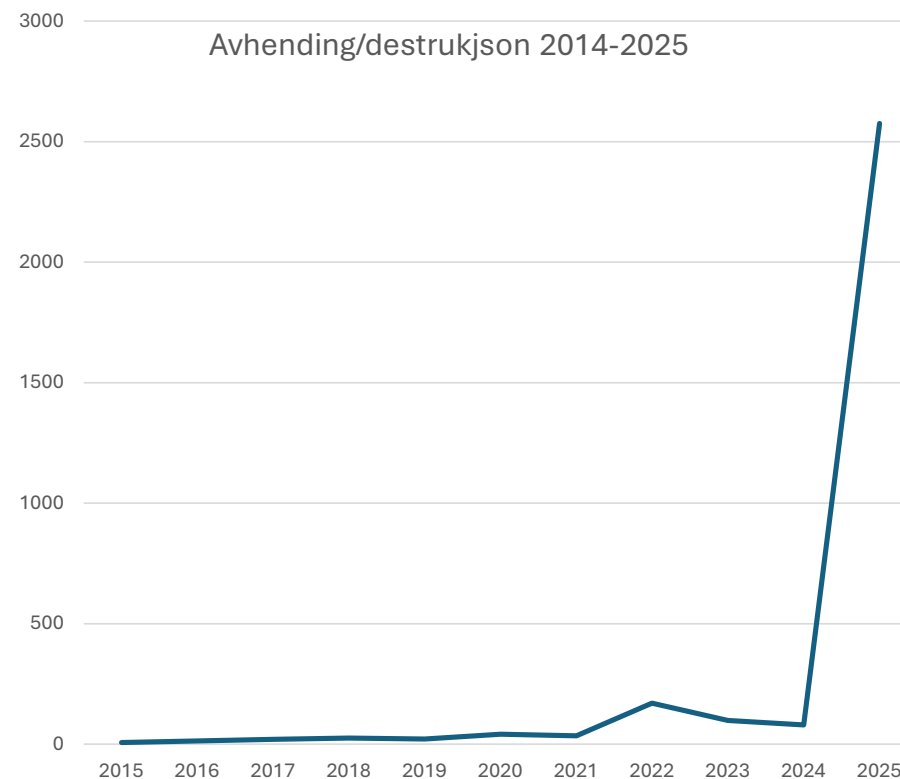
Samle inn all info man kan både om det man beholder og det man destruerer/avhender

Resultat

- Basert på nøyaktige tellinger og overslag ved hjelp av foto-kommunikasjon:

Vi destruerte 1500 gjenstander i løpet av 3 måneder!

(+ ca. 1000 gjenstander fra samlingen til Karmsund folkemuseum i løpet av 8 måneder)

Håndteringen av avfall fra museene og miljø-aspektet

- Vi har blitt klokere I denne prosessen, men det dukker stadig opp nye spørsmål.
- Ved destruksjon: Hvordan håndtere gjenstander med asbeststøv og radioaktiv stråling eller DDT og andre giftstoffer?

